

บทที่ 5

การวิเคราะห์และเสนอแนะ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด (SWOT)

อุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล เป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ไม่แตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่นของประเทศ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก และสภาพแวดล้อมภายในอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาลและผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล พบว่า อุตสาหกรรมน้ำตาลนั้นมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ดังนี้

จุดแข็ง (Strength)

1. วัตถุดิบในการผลิตน้ำตาล ได้แก่ อ้อย และพืชชนิดอื่นเช่น มะพร้าว สามารถหาได้ง่ายในประเทศไทย และมีปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการในการผลิต
2. มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำตาลอย่างจริงจัง ด้วยการเพิ่มมูลค่า (Value added) ในตัวผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายตามความต้องการของตลาด
3. มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาจัดการทั้งด้านการวางแผนพื้นที่เพาะปลูกอ้อย ตลอดจนกระบวนการผลิตน้ำตาลที่ทันสมัย ทำให้ได้น้ำตาลที่มีคุณภาพดี
4. ผู้ผลิตในอุตสาหกรรมน้ำตาลสามารถนำผลพลอยได้จากน้ำตาล ไปใช้ผลิตต่อในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น โรงงานเอทานอล ปุ๋ยชีวภาพ กระดาษ น้ำส้มสายชู และผงชูรส ซึ่งอ้อยจัดว่าพืชที่ได้สามารถใช้ได้ทุกส่วน (Renewable) ดังนั้นผู้ผลิตจึงมีรายได้อื่นนอกเหนือรายได้จากการผลิตน้ำตาล
5. คุณภาพของน้ำตาลทรายขาวของไทยนั้นมีคุณภาพที่สูงกว่าน้ำตาลทรายขาวของอินเดียจนเป็นที่ยอมรับจากประเทศผู้นำเข้าต่าง ๆ อีกทั้งยังได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งของประเทศไทยที่ใกล้กับประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นผู้นำเข้าน้ำตาลรายใหญ่ที่สุดของโลก
6. มีการรวมกลุ่มระหว่างผู้ผลิตน้ำตาล ภายใต้สมาคมการค้าผู้ผลิตน้ำตาลไทย ทำให้เกิดเอกภาพ และสร้างอำนาจต่อรองกับลูกค้าที่เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมอาหาร เครื่องดื่ม ยา ทำให้ราคาสินค้าน้ำตาลปรับตัวสูงขึ้น

จุดอ่อน (Weakness)

1. ปริมาณผลผลิตอ้อยต่อไร่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเม็กซิโก โคลัมเบีย ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย และสหรัฐอเมริกา ที่มีพื้นที่น้อยกว่าไทย แต่มีผลผลิตต่อไร่มากกว่า

2. ต้นทุนการผลิตน้ำตาลมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามทิศทางของราคาน้ำมันที่มีความผันผวนตลอดเวลา ถึงแม้ราคาน้ำมันจะลดลง แต่ราคาวัตถุดิบ เช่น ยาฆ่าแมลง ปุ๋ยเคมี ซึ่งใช้ในการปลูกอ้อยยังมีราคาที่สูงอยู่
3. อ้อยมีราคาสูงขึ้น จากการที่รัฐบาลปรับราคารับซื้ออ้อยจากคันละ 600 บาท เป็น 800 บาท ตามต้นทุนการเพาะปลูกที่เพิ่มขึ้น เป็นผลให้ต้นทุนในการผลิตน้ำตาลของไทยมีราคาสูงกว่าคู่แข่ง ทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลง
4. พื้นที่ปลูกอ้อยลดลง และผลผลิตอ้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงงาน เนื่องจากเกษตรกรหันไปปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น เช่น มันสำปะหลัง ยางพารา เป็นต้น
5. ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมมีความสามารถในการก่อก่อหนี้ได้น้อยกว่าผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ทำให้การหาเงินลงทุนไปลงทุนในอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากน้ำตาลทำได้ยาก
6. ขาดแคลนพนักงานในส่วนงานด้านการผลิต เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงขึ้น ทำให้ไม่มีคนงานที่จะทำงานในระดับล่าง ต้องใช้แรงงานต่างด้าวแทน ซึ่งผู้ประกอบการน้อยรายที่จะจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้องกฎหมาย เพราะเสียค่าใช้จ่ายสูง แรงงานที่ใช้ในปัจจุบันจึงเป็นแรงงานผิดกฎหมาย และมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อมีการตรวจจับ

โอกาส (Opportunity)

1. เนื่องจากการลดการอุดหนุนจากกลุ่มสหภาพยุโรป ทำให้โรงงานน้ำตาลไทยสามารถจำหน่ายน้ำตาลในรูปของน้ำตาลทรายดิบ และน้ำตาลทรายขาว ได้เพิ่มมากขึ้น
2. บราซิลลดปริมาณการผลิตน้ำตาลแต่ผลิตเอทานอลเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่น้ำตาลประเทศไทยจะสามารถส่งออกได้มากขึ้น
3. ตามกรอบการเจรจาข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ทำให้ประเทศสมาชิกในกลุ่มการค้าต้องลดหย่อนภาษีศุลกากรให้แก่กัน ส่งผลให้ประเทศสมาชิกรับเข้าน้ำตาลทรายจากประเทศไทยมากขึ้น
4. รัฐบาลกำหนดนโยบายสนับสนุนการใช้รถยนต์ E-85 อย่างเป็นทางการ ทำให้อุตสาหกรรมน้ำตาลที่มีการผลิตเอทานอลอยู่แล้ว ได้ประโยชน์จากการจำหน่ายเอทานอลมากขึ้นในอนาคต
5. ปริมาณความต้องการบริโภคน้ำตาลของคนในภูมิภาคเอเชีย ยังคงมีปริมาณความต้องการที่สูง ถึงแม้ว่าอัตราการบริโภคจะยังคงอยู่ระดับที่ต่ำกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อส่งออกน้ำตาลไปยังกัมพูชา ซึ่งถือว่าเป็นตลาดนำเข้าน้ำตาลทรายรายใหญ่ของไทย ผู้ส่งออกน้ำตาลไทยได้รับประโยชน์ในด้านต้นทุนค่าขนส่งที่ประหยัดลงได้มากกว่าการส่งออกของประเทศบราซิลมายังภูมิภาคเอเชีย

6. การขยายการลงทุนด้านอุตสาหกรรมน้ำตาลในต่างประเทศ เช่น ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งพื้นดินของประเทศเหล่านี้ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ และเต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับต้นทุนค่าแรงงานต่ำ อีกทั้งนักลงทุนของประเทศไทยสามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิพิเศษอัตราภาษีศุลกากร (GSP) หรือจำนวนโควต้าตามที่ประเทศพัฒนาแล้วได้จัดสรรให้กับประเทศต่าง ๆ ที่จัดอยู่ในกลุ่มประเทศ LDCs (Least Developed Countries)

ข้อจำกัด (Threat)

1. นโยบายของภาครัฐที่ควบคุมกำกับดูแลการดำเนินงานของโรงงานน้ำตาล ตั้งแต่ปริมาณการผลิต การส่งออก ราคาอ้อย ราคาน้ำตาล ผลประโยชน์ระหว่างชาวไร่อ้อย และโรงงานน้ำตาล รวมถึงการเพิ่มปริมาณการผลิต การย้ายฐานการผลิต ซึ่งจะต้องได้รับอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายก่อน ทำให้การดำเนินการล่าช้าไม่เป็นอิสระ และราคาน้ำตาลไม่ได้เป็นไปตามกลไกตลาดอย่างแท้จริง

2. ขาดระบบชลประทาน เนื่องจากอ้อยเป็นพืชที่ใช้น้ำมาก แต่พื้นที่เพาะปลูกบางแห่งประสบปัญหาขาดน้ำ ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่มีคุณภาพ ให้ความหวานต่ำ

3. ประเทศคู่แข่ง เช่น ออสเตรเลีย แอฟริกาใต้ มีเทคโนโลยีในการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูง มากกว่าประเทศไทย ทำให้มีความได้เปรียบทางการผลิตน้ำตาลมากกว่าประเทศไทย

4. ราคาน้ำตาลในตลาดโลกมีแนวโน้มปรับตัวลดลงเนื่องจากปริมาณการผลิตมีมากกว่าความต้องการในการบริโภคของคน

5. พฤติกรรมการบริโภคอาหารของคนเปลี่ยนไป หันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น และจำกัดปริมาณการบริโภคน้ำตาล เปลี่ยนไปบริโภคสารให้ความหวานแทนน้ำตาล

6. ภาวะเศรษฐกิจโลกถดถอย ทำให้บริษัทหลายแห่งในต่างประเทศปิดกิจการ และชะลอการลงทุน จนเกิดปัญหาการว่างงานไปทั่วโลก ส่งผลให้ยอดการนำเข้าน้ำตาลจากไทยลดลงด้วย

7. ค่าเงินบาทที่แข็งค่าขึ้นทำให้ผู้ประกอบการมีรายได้จากการส่งออกน้ำตาลลดลง

บทวิเคราะห์และเสนอแนะประเมินจากข้อมูลที่รวบรวมไว้ในเบื้องต้นทั้งหมดถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ของอุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล จากผลวิเคราะห์ดังกล่าว สามารถนำเสนอเป็นมาตรการหรือแนวทางในการพัฒนาอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาลได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

1.1 ภาครัฐควรเปลี่ยนบทบาทจากการควบคุมมาเป็นการกำกับดูแล ปัจจุบัน ภาครัฐมีหน้าที่ในการกำหนดปริมาณการปลูกอ้อย ปริมาณการผลิตน้ำตาล ราคาน้ำตาล ตลอดจนการขยายกำลังการผลิต ซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากภาครัฐเสียก่อน ทำให้ผู้ประกอบการต้องสูญเสียโอกาสในการผลิต แทนที่จะสามารถผลิตน้ำตาลได้เต็มกำลังการผลิต กลับต้องผลิตในปริมาณหรือโควตาที่ตนเองได้รับ ผู้ผลิตไม่สามารถวางแผนการผลิตได้ และจากการควบคุมราคาน้ำตาลของรัฐ ทำให้ราคาน้ำตาลผันผวนไม่เป็นไปตามราคาน้ำตาลในตลาดโลก ดังนั้นเพื่อให้อุตสาหกรรมน้ำตาลเกิดความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ภาครัฐจะต้องลดบทบาทจากการควบคุม เป็นการเปิดเสรีให้ผู้ประกอบการผลิตน้ำตาลได้ใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ พึ่งพาตนเอง และสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

1.2 ควรทยอยปรับลดอัตราภาษีนำเข้าน้ำตาลทราย ตามพันธกรณีที่ทำไว้กับ องค์การการค้าโลก (WTO) เพื่อให้ต้นทุนในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำจากน้ำตาล เช่น ขนมหวาน ซ็อกโกแลต หมากฝรั่ง น้ำอัดลม ตลอดจนผลิตภัณฑ์ที่ใช้ใช้น้ำตาลเป็นส่วนประกอบมีต้นทุนการผลิตต่ำลง ซึ่งภายใต้การแข่งขันที่รุนแรงในอุตสาหกรรมน้ำตาล จะเป็นผลดีกับผู้ประกอบการไทยที่จะได้พัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพในการผลิตน้ำตาลให้ดียิ่งขึ้น

1.3 ภาครัฐควรผ่อนผันเกี่ยวกับการใช้แรงงานต่างด้าวในการผลิต เนื่องจาก ปัจจุบันแรงงานภาคเกษตรของไทยมีจำนวนลดลง ขาดแคลนคนงานตัดอ้อย และคนงานในโรงงาน เพราะคนส่วนใหญ่เมื่อมีการศึกษาสูงขึ้นมักไม่นิยมทำงานที่ใช้แรงงาน ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าวทดแทน แต่การจ้างแรงงานต่างด้าวนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายต่อหัวค่อนข้างสูง อีกทั้งแรงงานพวกนี้มักมีการเปลี่ยนแปลงที่ทำงานบ่อย ทำให้นายจ้างไม่นิยมทำบัตรให้ ถูกต้องตามกฎหมาย ดังนั้นหากภาครัฐลดค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวลง จะเป็นแรงจูงใจที่ดีที่จะทำให้ผู้ประกอบการนำแรงงานมาจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย

1.4 ด้านเงินลงทุน เนื่องจากผู้ประกอบการรายย่อยในอุตสาหกรรมอาหาร กลุ่มน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล จะมีความสามารถในการก่อหนี้ได้ต่ำกว่าผู้ประกอบการรายใหญ่ ทำให้ไม่สามารถขยายการลงทุนได้เต็มที่ ดังนั้นภาครัฐควรกำหนดนโยบายหรือแนวทางในการสนับสนุนด้านแหล่งเงินทุนที่ชัดเจน และต้นทุนดอกเบี้ยที่ไม่สูงเกินไป เช่น ธนาคารวิสาหกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้า หรือจะเป็นธนาคารของรัฐ ที่เสียดอกเบี้ยในอัตราที่ต่ำ เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถนำเงินไปขยายการลงทุน การพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการผลิตต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการ

2.1 ด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ ผู้ประกอบการควรนำระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ และห่วงโซ่อุปทานทั้งระบบ มีการวางแผนการผลิต และการขนส่งร่วมกันของผู้ประกอบการทั้งรายใหญ่ และรายย่อย เนื่องจากการจัดตั้งโรงงานผลิตน้ำตาลส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ แต่ไกลจากจุดที่เป็นพื้นที่ในการกระจายสินค้า ทำให้ต้องเสียต้นทุนค่าขนส่งที่สูง ดังนั้นหากผู้ประกอบการสามารถวางแผนการผลิต การกระจายสินค้า และการขนส่งร่วมกันได้ จะช่วยลดต้นทุนการผลิต และระยะเวลาที่ใช้ทั้งระบบ นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรนำระบบ GIS มาใช้ในการวางแผนพื้นที่การเพาะปลูก เพื่อให้ได้พื้นที่ที่เหมาะสมในการเพาะปลูก และยังช่วยให้บริหารจัดการเรื่องระบบชลประทานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ด้านการสร้างมูลค่า (Value Creation) ให้แก่อุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาล กากน้ำตาล และผลิตภัณฑ์จากน้ำตาล โดยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Research and Development) อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้มีการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีนวัตกรรม (Innovative Product) โดยคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเป็นหลัก ซึ่งปัจจุบันพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ให้ความสำคัญกับความสะดวก สบาย รสชาติ และคุณค่าของผลิตภัณฑ์ และยังใส่ใจในการดูแลสุขภาพ ดังนั้นการคิดค้น การพัฒนา และการออกแบบผลิตภัณฑ์ควรมุ่งเน้นเพื่อให้สะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการบริโภค และเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ จึงเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการจะต้องปรับแนวทางการผลิต เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

2.3 ด้านการวิจัยและพัฒนาพันธุ์อ้อย เนื่องจากพันธุ์อ้อยของไทยมีปัญหาเรื่องความหวาน โดยมีค่าซีซีเอส. ที่ต่ำกว่าคู่แข่ง และไม่ทนทานต่อแมลงศัตรูพืช นอกจากนี้ยังเผชิญกับสภาพอากาศที่แห้งแล้ง ทำให้ผลผลิตที่ได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นผู้ประกอบการรายใหญ่ ผู้ประกอบการรายย่อย และภาครัฐ ควรประสานความร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาพันธุ์อ้อยอย่างจริงจัง ซึ่งจะประโยชน์อย่างยิ่งต่ออุตสาหกรรมน้ำตาล

2.4 ด้านทิศทางของพลังงานทดแทน ซึ่งทุกประเทศทั่วโลกต่างก็ให้ความสำคัญกับการใช้พลังงานทดแทน เช่น ไบโอดีเซล เอทานอล โดยเอทานอลนั้นเป็นพลังงานทางเลือกหนึ่งที่ปัจจุบันรัฐบาลไทยมีนโยบายให้การสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้ประกอบการควรใช้โอกาสมันนีอยู่ในขณะนี้ต่อยอดธุรกิจให้ครบวงจร ด้วยการขยายการผลิตไปผลิตเอทานอล เพราะในกระบวนการผลิตมีกากน้ำตาลที่สามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเอทานอลได้อยู่แล้ว ซึ่งนอกจากจะเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าแล้ว ยังเป็นการเพิ่มมูลค่าและรายได้ให้กับผู้ประกอบการอีก นับว่าเป็นอีกทางเลือกที่ผู้ประกอบการควรดำเนินการ

2.5 ด้านอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ โดยที่ค่าเงินบาทของไทยมีแนวโน้มแข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารกลุ่มน้ำตาลอย่างมาก

เนื่องจากปริมาณน้ำตาลที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ส่งออกไปยังต่างประเทศมากกว่าการบริโภคภายในประเทศ ซึ่งมีความเสี่ยงที่จะขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ดังนั้นผู้ประกอบการควรศึกษาข้อมูลความเคลื่อนไหวของค่าเงินอย่างใกล้ชิด และเลือกวิธีการบริหารความเสี่ยงเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนอย่างเหมาะสม